

Antaget av Ålands fredsinstituts forskarråd den 6.10.2021

Forskningsprogram 2022-2025

Ålands fredsinstitut firar 30 år av verksamhet år 2022. I enlighet med institutets stadgar är stiftelsens ändamål att främja och stödja såväl praktisk verksamhet som forskning rörande freds- och konfliktfrågor i vid bemärkelse, med utgångspunkt från Åland och dess särställning.

Forskningens syfte som en del i fredsinstitutets verksamhet är att verka för kunskapsfördjupning och en saklig diskussion som bidrar till fredlig samhällsutveckling. Kunskap och samtal är fredsinstitutets ledord och främsta verktyg.

Forskningsverksamheten stöds och kompletteras av institutets övriga verksamhetsområden, i synnerhet kunskapspridningen genom utbildnings-, seminarie- och informationsinsatser, publikationer och profilhöjande aktiviteter såsom Kastelholmssamtalen.

Forskningens fokusområden

Fredsinstitutets grundidé är att verka inom en triangel av frågeställningar och deras flerfaldiga överlappningar:

1. Minoriteters rättigheter och ställning;
2. Självstyrelse som idé och som praktik;
3. Säkerhet och demilitarisering.

Denna grundidé består även i forskningsprogrammet 2022-2025.

Sammanhang och tematiska tyngdpunkter

Frågor om minoriteter, territoriella styrningsmodeller inklusive autonomier, och om lokal och regional säkerhet finns och utvecklas alltid i ett bredare sammanhang. Idag märker vi motstridiga tendenser både inom länder och i de mellanstatliga och internationella relationerna. Å ena sidan har frågor om mångfald och minoriteters ställning blivit en central del av demokratins kärna och utveckling. Å andra sidan ser vi hur samhällen polariseras och demokratin utmanas på många håll.

Fördjupningen av globaliseringen och internationaliseringen innebär att gränsdragningen mellan interna och internationella frågor blir allt svårare att göra. Detta är tydligt inte minst i fråga om mänsklig säkerhet och i hållbarhetsarbetet. Denna situation ställer krav på nya arbetssätt som kan säkerställa demokratins meningsfullhet på flera olika nivåer, från den lokala verkligheten till de internationella samarbetena och organisationerna.

Vi lever idag i en multipolär värld, där nya samarbetsformer utvecklas och nya lösningar måste tas fram för att möta de globala problemen, från pandemier till matsäkerhet, tillgång till rent vatten, nedrustning och en rättvis fördelning av befintliga och ändliga resurser. Vi måste värna om redan ingångna avtal, samtidigt som vi behöver förhandla fram nya avtal och uppfinna nya arbetsmetoder.

Även de väpnade konflikternas karaktär har ändrats under senaste decennierna. Inbördeskrig och krig genom ombud, dvs. internationaliserade regionala konflikter med stor inblandning av många stater och andra aktörer, har blivit allt vanligare. Många sådana konflikter blir långvariga och svåra att lösa på ett acceptabelt sätt och de fredsfrämjande insatserna kräver allt större långsiktighet, kontinuitet och goda samarbeten mellan stora och små aktörer. Ålands fredsinstituts kunskap kan här fortsätta bidra med specialiserad kunskap om de kärnfrågor som ingår i institutets mandat och expertis.

Åland är en svenskspråkig autonomi i Finland och Ålandslösningen växte fram ur ett behov att bli bekräftad och bemött som en minoritet som lever under de speciella förutsättningar som finns bland öar och kobbar utspridda mitt i ett slutet hav mellan Finland och Sverige. De geopolitiska intressena flätades för hundra år sedan samman med insikten om vikten av att hantera minoritetsfrågor med klokhet och humanism både nationellt och internationellt. Det finns många öar och regioner i världen där den här typen av frågor är fortsatt viktiga och aktuella.

Firandet av Ålandslösningens 100 år ger goda tillfällen till eftertanke och framåtblickande samtal där Ålands fredsinstitut är en viktig del. Institutet har i sin forskning och annan verksamhet bl.a. lyft fram den demokratiska ambitionen som förverkligas i ett självstyrkt område, både utåt, i relationerna till centralstaten, närområdet och omvärlden, och inåt i relationerna mellan det offentliga och medborgarna liksom mellan stad, landsbygd och skärgård. Hur kan vi främja vidare den demokratiska och folkrättsliga resiliensen i lösningar som involverar territoriella autonomier och minoriteter? Det är en fråga som fortsatt ingår i institutets arbetsfält.

Som särskilt intressanta perspektiv för vidare forskning och analys inom de närmaste åren har bl.a. följande tematiska områden identifierats:

- Fredsfrämjande och konfliktlösning i frågor som rör identitet, språk, religion och minoriteters och regioners ställning inom och mellan länder;
- Relationer mellan grannländer (i vissa fall kallade 'kin-states') i hanteringen av ovannämnda frågor;
- Autonomier och regioner med speciell ställning, bl.a. i relation till regionala samarbeten och internationaliseringsprocesser och genom olika teoretiska ansatser och metoder, inklusive jämförande studier, regionalisering, flernivåstyre, rättslig analys och paradiplomati;

- Komparativa studier av ö-samhällen, i synnerhet självstyrda öar, och med ett särskilt intresse för hållbarhetsfrågor i relation till öar;
- Det civila samhällets roll och ställning i självstyrda områden;
- Lokal medling och andra former av restorativ rättvisa;
- Nedrustning och system för vapenkontroll.

Samarbeten och kunskapsspridning

Fredsinstitutet initierar egen forskning och deltar i externa samarbetsprojekt. Öppenhet för tvärvetenskapliga möten och samarbeten är ett viktigt kännetecken för fredsinstitutets arbete och har varit en källa till fördjupad kunskap och inspiration i många av fredsinstitutets projekt.

Forskning och kunskapsutveckling bör, så långt som resurserna tillåter, ingå i de fasta arbetsuppgifterna för intresserad personal på fredsinstitutet. Detta för att upprätthålla kompetens och nätverk oberoende av hur enskilda projekt utvecklas vid fredsinstitutet. Extern forskningsfinansiering är nödvändig för utvecklingen av fredsinstitutets potential. Under den aktuella perioden ämnar institutet också att bredda basen för bidrag till Fredsfonden, vars medel används för bl.a. initiativet *Åland Peace Fellow*. Målet är att årligen kunna ge möjligheten för minst en Åland Peace Fellow att besöka fredsinstitutet under några veckor. Möjligheter för att knyta fler doktorander till institutet och att skapa en ny anknytningsform för 'research affiliates' kommer också att utvecklas under perioden.

Under den kommande programperioden kommer spridningen av uppnådda forskningsresultat och nya publikationer att vara en betydande del av verksamheten. Bearbetningen och spridningen av dessa resultat kan i sin tur bidra till utvecklingen av nya forskningsprojekt och samarbeten för vilka medel ansöks.

Ålands fredsinstitut ger ut en rapportserie <https://peace.ax/rapportserie/> där rapporter publiceras på svenska eller engelska. Sedan några år publicerar institutet också den engelskspråkiga e-forskningstidskriften *Journal of Autonomy and Security Studies* (JASS, <https://jass.ax/>). JASS ges numera ut inom ramen för det globala publiceringssystemet Open Journal Systems (OJS) och återfinns i databasen The Directory of Open Access Journals (doaj.org). Detta ökar möjligheterna för intresserade att finna tidskriften och våra artiklar. På fredsinstitutets hemsida finns även en publikationsdatabas <https://peace.ax/publikationsdatabas/> som ger en enkel väg in till fredsinstitutets egna publikationer. Under den aktuella forskningsperioden knyts JASS närmare forskningsverksamheten samtidigt som publikationsverksamheten utvecklas i samarbete med förlag och utgivare på och utanför Åland. Utöver den egna publikationsverksamheten medverkar fredsinstitutets personal i andra publikationer och tidskrifter.

Fredsinstitutet har flera etablerade institutionella kontakter och ingår i flera nätverk med forskningsinstitutioner och andra organisationer främst i Norden och i Europa. Institutet har konsultativ status inom FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC.

